

Oponentský posudek na bakalářskou práci : **Neverbální projevy dominance v partnerské interakci**

Autor: **Denisa Průšová**

Oponent: Kateřina Klapilová

Autorka se ve své práci úctyhodného rozsahu (83 stran) pokusila jednak na základě literatury dobrat srozumitelného konceptu dominance, což není v psychologii zrovna jednoduchý úkol, a jednak k tomuto konceptu přidává svou vlastní typologii dominantů. Neverbální projevy těchto typů dominantů v partnerské interakci se pak snaží obsáhnout pomocí kvalitativního výzkumu provedeného na 33 respondentech trénovaných v určování neverbálních projevů. Analýzou jejich výpovědí poté popisuje neverbální projevy typů na různých úrovních, od úsměvů až po práci s prostorem či hlasem. Na základě vytvořených kvalitativních kategorií se snaží vytvořit etogram, který by měl být použitelný v budoucích výzkumech neverbálních projevů dominance. V celé práci je citováno 41 zdrojů převážně anglických, práce je značně rozsáhlá a obsahuje řadu barevných ilustračních schémat. V následujících bodech se pokusím vyjádřit své postoje k různým částem práce:

1. Formální stránka, plynulost textu: Autorka málo využívá zvýrazňování a členění textu, což způsobuje, že je pro čtenáře místy nepřehledný. Občas se objevují překlepy, dokonce zapomenuté komentáře pro školitele, které se omylem staly součástí výsledného textu. Za škodu považuji, že autorka vůbec nevyužívá tabulek, které by čtenáři ulehčily čtení např. zdoluhavých popisů kategorií ve fázi zpracování kvalitativních dat (viz. další body). Autorka používá příliš často výraz „modalita“, je použit pro vyjádření různých typů skupin a jeho použití je proto v textu matoucí.

Zčásti také nesouhlasím s řazením kapitol práce. Některé kapitoly by měly následovat před jinými (např. nastínění cílů práce před řešením dilemat práce), neboť je obsahově podmiňují. Čtenář si často připadá jako hozen doprostřed bazénu místo toho, aby tam pohodlně doplaval. Za poměrně závažný prohřešek vůči odbornému stylu, jímž by měla být bakalářské práce psána, považuji to, že je text občas prodchnut subjektivními hodnoceními autorky, např. tím, jaké chování ona považuje či nepovažuje příjemné.

2. Teoretický úvod považuji za zdařilý, autorka se v něm na základě četné literatury vypořádala s konceptem dominance a nastínila smysluplný koncept vlastní, což bylo prvním cílem její práce. V textu občas chybí citace. Kapitulu shrnutí bych však již cílila přímo na vytvoření vlastní typologie a nazvala ji tak (Typologie dominantů), zařazení vinět po této kapitole je náhlé a nevysvětlené, čtenář neví, proč tam najednou jsou, na co budou použity ani jak byly vytvářeny. K vytváření vinět se autorka velmi stručně vrací ještě v metodice práce, ovšem ani tam není popis dostatečný. Měla by uvést, o co se při jejich vytváření opírala, jaké komunikační styly popisovala aj., popřípadě také s kolika lidmi a z jakého oboru jejich znění diskutovala.

Po této kapitole by mělo následovat alespoň stručné odhalení cílů práce, neboť bez jejich znalosti je rozebírání výzkumných dilemat nesmyslné. Kapitulu o kódování prvků či vzorců bych raději přidala ke kapitole popisující neverbální projevy dominance a kapitola zabývající se genderovou problematikou se mi zdá poněkud nadbytečná. Místo pohlavním rozložením u respondentů se v ní měla autorka zamyslet spíše nad možnými odlišnostmi neverbálních projevů mužů a žen v rámci jí vytýčených typů dominantů a rozhodnout se, zda budou projevy natolik odlišné, že by bylo nutno na

ně cílit zvlášť. Z metodiky práce se poté dozvídáme, že na pohlaví dále cíleno nebylo. Očekává však přesto autorka nějaké pohlavní rozdíly?

3. Praktická část: Popis fází výzkumu, cílů práce a obecného designu je poměrně přehledný, postrádám však detailnější deskriptivní popis souborů respondentů. Také mi není jasné, co je na uvedeném výzkumu kvantitativní, což je zmíněno v kapitole druh výzkumu.

V popisu fáze 1 chybí, jak již bylo řečeno, podrobný postup vytváření vinět a zejména popis instrukcí, jež byly dány k vinětám jednotlivým respondentům. Není mi třeba jasné, zda jim bylo zdůrazněno, že se vždy jedná o dominanty (měla jsem totiž dojem, že u dvou typů s nízkou mocí respondenty zaváděl jim zažitý koncept submisivity), v jakém smyslu je dominance chápána, zda si mají představit jedince v jakékoliv situaci – nebo v situaci týkající se nějak partnerského vztahu (což by bylo záhodno vzhledem k tomu, že výzkum je tímto směrem cílen), zda si mají představit muže či ženu. Domnívám se totiž, že všechny tyto aspekty by měly být v instrukci zohledněny, jinak se mohl každý respondent vyjadřovat k něčemu jinému. Instrukce, i celý dotazník, by měly být určitě součástí příloh.

V popisu fáze č. 2 mi není zcela jasné, kolik respondentů tedy hodnotilo výroky v rámci jednotlivých modalit ani kdo byla osoba supervizora. Možná by bylo dobré tento design rozepsat do tabulky pro přehlednost. Instrukce k roztřídění kategorií je velmi složitá a zdá se mi nesrozumitelná, měla bych problém na jejím základě pracovat. Přitom při tvorbě kategorií z kvalitativních dat je právě instrukce rozhodující pro výslednou podobu kategorií. Instrukci bych zpřehlednila a nastínila respondentům, že jejich kategorie budou základem pro vytváření etogramu jednotlivých typů dominantů, tudíž by se měli pokusit kategorie tvořit tak, aby tomuto účelu odpovídaly (koneckonců byly účastníky praktika neverbální komunikace) a snažili se pokud možno vyvarovat subjektivně nazvaných kategorií.

Popis fáze č. 3, tvorbu etogramu, považuji za nedostatečnou. Čtenář se nedozvídá jak a na základě čeho byly jednotlivé kategorie v etogramu vytvářeny.

4. Výsledky: Oceňuji podrobný popis vytvořených kategorií i bohatou grafickou přílohu shrnující výsledky 2. fáze výzkumu. Opět ovšem musím apelovat na nepřehlednost podání, jemuž by prospělo vytvoření tabulek, v nichž by autorka měla zaznačovat ještě celkový počet výroků na modalitu a četnost výroků v rámci jednotlivých kategorií. Čtenář by si velmi rychle udělal obrázek o nejtypičtějším kategoriích, tento fakt v textu za stávající podoby zaniká, různě četné kategorie jsou proházené, slovní popis nudí a je těžké se soustředit na přečtení všech kategoriálních popisů a jejich zhodnocení. Otázka k obhajobě: Čím autorka vysvětlí fakt, že v některých modalitách si kategorie jednoznačně odporují (např. upřímný a falešný úsměv, nebo častá a výrazná gesta x gestikuluje méně často a méně výrazně), což se u jednotlivých typů objevuje velmi často?

Názvy i složení těchto těchto kategorií mi celkově přijdou ne zcela vhodné za účelem vytvoření etogramu (např. častá a výrazná gesta x gestikuluje méně často a méně výrazně), což je podle mne důsledkem nevhodné instrukce.

Jak již bylo řečeno, tvorba etogramu není dostatečně popsána. Při tvorbě etogramu měla poté autorka myslet na praktické využití kategorií. Mnohé jsou zdefinovány natolik vágně a subjektivně, že jsou podle mého názoru nekódovatelné a nebude možné u nich dosáhnout shody posuzovatelů. (např. chudinkovský verbální projev, tělo pod kontrolou, Aktivně nepřijemná mimika). Navíc vždy navrhuje jako měření hodnotit délku projevu, což je podle mne u řady kategorií zcela nevhodné.

V třetí fázi výzkumu tedy autorka nesplnila cíl své práce, neboť etogram není připraven pro použití. U některých kategorií – např. u úsměvů by bylo snad možno zadefinovat některé kategorie na základě literatury (např. zkonkretizovat popis nejistého úsměvu by bylo záhodno, současný popis je staven na subjektivním dojmu posuzovatele, stejně jako u řady jiných kategorií). Některé projevy by se poté mohly hodnotit pouze jednou na škále – např. tělo pod kontrolou. Jak si představuje autorka následné použití etogramu?

V neposlední řadě musím poznamenat, že mi není zcela jasné, jak autorka vytvářela uvedená schémata a co přesně mají znázorňovat. Taktéž nejsou dostatečně popsány. Mohla by autorka u obhajoby některé ze schémat vysvětlit?

5. Diskusi považuji za zdařilou, autorka byla schopna se svými výsledky polemizovat a navrhnout budoucí studie v dané oblasti.

Navzdory uvedeným nedostatkům je třeba uvést, že se jedná o komplikovaný a pracný výzkum, jehož se autorka zhostila mnohdy značně kreativním a invenčním způsobem, což u bakalářských prací nebývá časté. Celkově tedy považuji práci za velmi zdařilou a navrhuji hodnocení **velmi dobře** v závislosti na obhajobě.

V Praze dne 14.6. 2010

Kateřina Klapilová